

חג הפסח

שבת הגדול

ט' באב, והוא רחוק בשוה מט' באב כמו שבת הגדול מפסח, כי זה לעומת זה.

תרעט.

בשם הרב להפטיר וערבה בכל שבת הגדול אפילו אינו חל בע"פ.

ערב פסח

תרפד.

עיקר ביעור חמץ הוא ביעור ע"ז לכך נאמר ביאשיה שביער את כל הע"ז כי לא נעשה כפסח הזה וגו', ולכך נסמך את חג המצות תשמור לפסוק אלהי מסכה לא תעשה לך, ואמר אם היו כל ישראל שורפין את החמץ בכונה הנ"ל שהוא ביעור ע"ז וואלט אויך גרינגער גיווען דער גלות.

תרפה.

בשם הרב להתענות בע"פ כל אחד לפי שצריך להיות קטנות קודם גדלות.

תרפו.

ב' הרב הטרחות שטורחין בע"פ עי"ז אדם שוכח עסקי עצמו, ער פארגעסט גאר אין זיך, והוא בחי' יפשוט צורה וילבוש צורה ועי"ז יכול לקבל חיות ואור חדש לפסח.

תרפז.

ענין ביעור חמץ לבער הגאווה ולדבוק בענוה כי טבע השאור לעלות והיינו הגאווה וזה אין בין חמץ למצה אלא משהו, שיהיה האדם אצל עצמו משהו, ופרה ג"כ רמז לזה כמ"ש במק"א, ע"כ צריך בפי' פרה שיהיה שפל וטמא בעיני עצמו ואז נטהר, ויש לומר דבעבור שהיה דור המדבר דור דעה וכל גאה

תרפ.

הוא נ"י נהג אף כשחל פסח ביום שבת א"א במוצ"ש שלפניו ויהי נועם ואתה קדוש, וא"ל בנו מהד"ס שהוא ב"ר יעקב עמדון (ע"י בשו"ת שאילת יעבץ סי' ג"ו), כי יום ע"פ נחשב ליו"ט, ומשמע דוקא בפסח ולא בשאר יו"ט.

תרפא.

הרב נהג לומר עבדים היינו בשבת הגדול דוקא אחר מנחה בעודו לבוש הטלית ולא קודם מנחה.

תרפב.

בשם הרב שבת הגדול היה במצרים בטול ע"ז כנודע, ובכל שנה ושנה בא על נקודה ראשונה ומתעורר ביטול ע"ז לכך שבת הגדול מכפר על הרהורי ע"ז, והיה הרב אומר דבר זה בכל שבת הגדול, והוא ז"ל לא היה זוכר בשנה זו מה שאמר בשנה אשתקד והיה מזכיר אותו אשתקד ג"כ אמרתם ד"ן, ואמר הוא נ"י שנראה לו לכן אומרים הגדה עד לכפר כי ע"ז שקול ככל התורה, לכך בצירוף שניהם וכו'.

תרפג.

גם אמר הרב בשם מי, שיש שבת הגדול ושבת קטן [שהוא] שבת חזון שקודם

דקראי, כדי לייחד תורה שבכתב עם תורה שבע"פ, וזה כוונת הספירה ג"כ ליחוד הנ"ל.

תרצא.

כוונת פסח דהיא כוללת כל המוחין הן דקטנות והן דגדלות, והיא כוללת כל התורה, ויש בקטנות ג"כ מיני מוחין, וש"ס בכללות הוא מוחין דקטנות, כמ"ש דבר קטן הויות דאביי ורבא, ולכך כל הלומדים הגדולים קשה להם להוליד בנים עד שבאים למוחין דגדלות, כי קטן אינו מוליד, וספירת העומר כוללת כל הנשמות, כי יש נשמה מחסד ומגבורה ומחסד שבגבורה ומגבורה שבחסד וכו', ולכך אי משפט רשעים י"ב חודש וכו' ומפסח ועד עצרת וכו', כי אז דנין כל הנשמות, הן נשמות החיים והן נשמות המתים. ופ"א שמעתי דהיינו שהיא עליית כל הנשמות, ומאן דאמר משפט רשעים בגיהנם י"ב חודש הוא מחמת שבכללות כל השנה הוא ג"כ כוללת כל הנשמות, וכשמגיע אותו זמן בשנה שהיא בחי' נשמתו, יש לו אז עליה, אם לא האפיקורסים והמינים שאין להם אחיזה באילנא דחיי אפי' בחוט השערה, אבל מי שיש לו אחיזה באילנא דחיי אפילו בחוט השערה יש לו אז עליה, ולכך יש לומר הפרקים בין פסח לעצרת, כי עיקר אמירת הפרקים אינו רק בין פסח לעצרת, ופ"א שמעתי ממנו הראיה שהם רק ששה פרקים עם פרק שנו חכמים, כדי להשלים בששה שבתות שבין פסח לעצרת, כי הספירות כוללין כל המוחין והאבות הם המוחין. ולכך אומרים מס' אבות. ובוה תירץ קושיא גדולה, כי משנת כל ישראל הוא בסנהדרין ואיך שייך לכאן. וע"פ הנ"ל יתורץ, כי אז הוא עליית כל הנשמות והבן. ועפ"ז אמר שע"כ איתא כמה רפואות בין דיבחה לעצרתא.

שוטה, ע"כ לא יכלו לסבול אפילו מאכל של חמץ, ולכן לא נתנה התורה אלא לאוכלי המן שאין בו חמץ וכו' והבן.

פסח

תרפת.

האריך בענין פסח שהוא מיכלא דאסוותא ועי"ז אין דנין כלל בר"ה כדאיתא בוהר תצוה לכך יש להזהר להחמיר מאד להנצל מחשש משהו חמץ, והסביר הוא נ"י הטעם שאין דנין בר"ה וכי אפשר שאם עשה עבירות שלא ידונו אותו, רק הפ"י שהנזהר ממהו חמץ איתא בכתבי האריז"ל שיועיל שלא יחטא כל השנה וכו', והיה הרב מקפיד על הבאה"ט שהעתיק בשם האריז"ל מובטח שלא יחטא וכו', כי איך אדם מובטח מהחטא, ובכתבים לא כתוב רק יועיל וכו'.

תרפט.

ביום א' של פסח הודו לה' קראו בשמו, ובחוקה"מ מזמור ע"ה למנצח אל תשחת כו', כי אקח מועד, בשביעי של פסח מזמור י"ח למנצח לעבד ה', ובאסרו חג מזמור קי"ח.

תרצ.

הכוונות של פסח הם במלכות, כמבואר בכוונות שהיא עליית המלכות, ומלכות תורה שבע"פ קריבון לה, כמ"ש בתיקונים, ודברים שבע"פ אי אתה רשאי לאמרם בכתב, ולכך הוא פה סח, ובשבועות הוא תורה שבכתב, כמ"ש כתב לך וגו', לכך אנו קורין עשרת הדברות, כי הוא העיקר שניתן מפי הגבורה, ובליל שבועות הוא עיקר הקריאה בתורה שבע"פ, כמ"ש בוה"ק ובדרשות

תרצו.

ביציאת מצרים בא אור גדול ואח"כ נסתלק והלך מדריגה אחר מדריגה וכי ובלילה הראשונה בא האור ממ"ט פנים של תורה ונסתלק ואח"כ בכל [לילה] פנים אחד של תורה.

תרצו.

בפסח באין כל המוחין בפ"א ומפסח עד עצרת הוא בהדרגה לאט לאט, ומפני זה היו מקריבים מנחת שעורים, שהוא לשון שיעור, גודע בשערים בעלה, כל חד לפי מה שהוא משער. ומפסח לעצרת עליית כל הנשמות, כי יש נשמות מחסד ומגבורה ומק"ר ומג"ר ומק"ש, ובכל אחד מבחי' הנ"ל יש אלפי אלפים נשמות ולכך כתוב בכתבי האריו"ל שיש לכוון לנשמתו שבל"ב בתיבות החכמה או שבנו"ן שערי בינה, אולי יכוון ללילה שבו שורש נשמתו, וע"כ צריך לכוון בכל לילה, כי אולי יגיע וכי'.

תרצח.

ב' הרב בפסח דנין מצד הנשמה ובר"ה מצד הגוף.

תרצט.

בפסח דנין מצד הנשמות, פי' שדנין את הנשמה באיזה מדה היה לה קל לשבר הרע מאותו מדה, והיינו כמו שיש באדם שהיה בגלגול העבר רשע באיזה דבר, דהיינו שלא היה לו יצה"ר גדול ולא שבר המידה הרעה הזאת, או קשה לו בגלגול הזה לשברו, אף שהבחירה בידו מ"מ קשה לו, וכן להיפך אם שיבר המדה בגלגול הראשון מקילין לו בגלגול זה שיהיה קל עליו, כך בכל שנה בפסח דנין ע"ז שנתרשל בשנה ופשע וכי' עכשיו הוא

תרצב.

בכל מקום שהוא צר מאד, שם הוא בהעלם (הוא) התגלות אלקים, ולילה בכל מקום הוא סוד הדין ובפרט חצות לילה, והיה שם הגם של מכת בכורות, ואצל בלעם הרשע היתה בו בהעלם גדול בחי' אחת [דנבואה] כמו אצל משה רבינו, וגם בתשעה באב שנחרב בו הבית היתה בו בהעלם גדול בחי' הגאולה, ולכך גולד בו משיח. וגם אצל אשה מעוברת, כ"ז שאין לה צירים אינה יכולה ללדת. וכמדומה לי שאמר שלכך איתא בזוה"ק כד ייתי דוחקא בתר דוחקא ייתי פורקנא לישראל. וזה שאלת מה נשתנה.

תרצג.

בפסח נדונין על התבואה, כי כל הרודף אחר הכבוד הכבוד בורח וכי' וכשאדם רוצה לאכול הרבה אז אין לו לאכול, ולכך כשאוכלים בפסח מצה שאין בה טעם, מתברכת התבואה, וזה בפסח נדונין על התבואה.

תרצד.

בפסח שנוצחין את המלכים הוא בנצח, אלא כל הדברים שבאים בעולם הוא מר"ה, וזהו שאומרים זכרו לנצח.

תרצה.

אברהם אבינו היה עושה פסח והביא אור גדול לעולם ומאותו אור נשרפה סדום, כי לא יכלו לסבול האור, ולכך כתיב בפיוט לזהטו סדומים באש פסח ולא כתיב בפסח כמו בשאר התרוזים. ובסנחריב כתיב ג"כ ביקד יקוד פסח, כי חזקיה עשה ג"כ פסח והביא אור גדול. וסיפר מעשה מהבעש"ט.

תשר.

בחנוכה מחמת שהיה במדרגות נמוכים הוצרך לבוא אור גדול גבוה מאד להאיר אפילו במקום נמוך. וכן בפסח בא אור גבוה בליל א' שמאיר אפילו בעשיה דעשיה.

תשה.

אמר בפסח כשבא לעולם אור גדול צריך אדם להזהר בכל מעשיו שלא יענש ח"ו והבין.

תשו.

פ"א הייתי בק"ק בערשד על יו"ט של פסח, ועל יו"ט אחרון הנ"ל בא ר' אלימלך שר"ב מטראסטעניץ עם אשתו ובניו, מחמת שאלת חמץ שהיה אצלו וגם תענית חלום שהיה לו יו"ט ראשון הנ"ל, כמדומה לי שהתענו הוא ואשתו ביו"ט והיה לו יסורים גדולים, ולערב יו"ט אחרון כשהיה יושב אצלו בשולחן בסעודת יו"ט אמר לר' אלימלך: אתה היית בשבת אצלי מקודם ודברתי מגאות האסטו דער הערט, אני יודע יותר ממך, ואם אדם מתפלל מגאות אזי אם הוא אוהב ממון מדחיקין מן השמים בפרנסתו כדי שישבר לבו, ואם אוהב כבוד אז מזמנים מן השמים דוחק בכבוד, ואם הוא אדם שהוא אוהב השם ותורתו אז מדחיקין לו בעבודה כדי שישבור לבו, כי גאות קשה יותר, ע"כ שמעתי מפיו. ואני ראיתי בכתב דברים אלו, והיה מרגלא בפומיה הקדוש לומר: אנחנו מקלקלין והשי"ת מתקן, ובוה"ל אמר: מיר מאכן קאלע אין דער אייבירשטער פארעכט. ושמעתי ממנו בפסח כשישב על הסדר ודיבר מענין הנ"ל ואמר, הרי מבואר לפנינו מתחילה עובדי ע"ז וכו' וכו'.

קשה וחמור עליו בדרך שאדם רוצה מוליכין אותו והבא לטהר מסייעין אותו וכו' והבין.

תש.

עוד אמר, בפסח דנין מצד החסדים לכן אוכלים ושותים ושמחין, ובר"ה מצד הגבורות, וכשמוצא אדם חן וחסד בל"א אז מען קריגט „לאסקי" בפסח אין לו שום טורח בר"ה. ובלבד שיזהר ממשוהו חמץ מאד שהוא דבר גדול. ואמר הרב על ר' אליהו בנו שאין יכול לבוא להשגה כמו אחיו נ"י, כי פעם אחת היה חולה והוצרכו לתת לו חמץ בפסח, משום פיקוח נפש, וזה הויק לנשמתו עד עולם.

תשא.

עוד סיפר שהרב הגיד לרשע אחד גדול, שתחילת פריצותו היה שאכל חמץ בפסח ומוה בא לכל. וכיאר בשם הרב שבפסח דנין מצד הנשמות וכו', ועכשיו שנת תקע"ג ביאר הוא נ"י בענין אחר, כי השי"ת רוצה שיעבדו אותו בכל האופנים, וע"ז דנין בפסח איזה אופן יהיה עבודתו בשנה זו בלימוד, או בתפלה או בדבר אחר וכיוצא בו.

תשב.

להחמיר בפסח בכל החומרות, כי בחינת פסח הוא ביטול ע"ז, ואמר שיש עוד טעם שצריך להחמיר בפסח, אך שאינו רוצה לגלותו. ופ"א אמר עס טויג נישט דער דור זאל וויסן.

תשג.

פ"א ביום אחרון של פסח ירד גשם חם, פתח הרב החלונות ואמר, כיון שיורד גשם יהיה בשנה זו מפלה וכו' ואמר ס'איו שכל ולא פירשו.

האריך בפלפול בזה והקשה להם, איך אתם דנים עצמיכם כאין דעתו לחזור, הא לא בדעתכם תלוי כיון שפרנסתכם מחו"ל ואולי לא יגיע הסיפוק לכם ותהיו מוכרחים לצאת וכו'.

תשה.

ב' הרב בפסח בעבור שיורד אור גדול, ע"כ מקפידין אפי' על חטא קל, וסיפר הוא נ"י שפ"א בליל א' של פסח היה הרבה יין על השולחן וגם י"ש היה הרבה שהביא ר"ש, ואחר הדגים לקחו מעט י"ש ושתו. ואמר לי הרב פעמים יש שאין היצה"ר מסית כלל והאדם רודף אחר היצה"ר, כגון שיש כ"כ יין הרבה ואתם שותים י"ש. ואמר הוא נ"י שעל דרך הג"ל מקפידין.

תשט.

ב' הרב הביצה שאוכלין בליל פסח במי מלח, רפואה למרור שאכלו בתחילה.

תשי.

שמעתי מר' יעקב דב מטשיטליניק בהרב"ז בר"ש שלכן לזבשין הקיטיל בליל פסח, כי ישראל נגאלו ממצרים בשביל שלא שינו שמם לשונם וכסותם, והקיטיל הוא מלבוש שאין הגויים לובשים מלבוש כמוהו, ע"כ מראים בלבישתו שבזכות זה נגאלו.

תשיא.

פ"א טעה ושכח לספור ספירה והוכרח לספור אח"כ כל לילה בלא ברכה והיה שומע הברכה מאחר, וכשהיה מתפלל לפני העמוד היה מוכרח להעמיד אחר תחתיו לספור ספירת העומר, וחקר ע"ז בשו"ע וכמדומה שהסכים שיכול לברך בשביל אחר ואחר יוצא בברכתו

ועכשיו קרבנו המקום וכו', אנחנו מקלקלים וכו', ועכשיו מתורצת הגמרא אפילו כל העולם אומרים לך צדיק אתה, היינו שאתה צדיק, היה בעיניך כרשע, כי אנחנו מקלקלין, רק השי"ת מתקן, וע"כ אל תהיה רשע בפני עצמך, כי הוא מתקן. וזה מצה וכוסות, כי כוסות אבא ואמא, תשובה, ומצות אבא, ואבא הוא בטחון, למה תשובה, כי אנחנו מקלקלין, ולמה בטחון, כי הוא מתקן, כך שמעתי מפיו הקדוש. והיה מרגלא בפומיה הקדוש, זה הכלל שאנחנו מקלקלין והשי"ת מתקן, והיה מסביר כי הקלקול הוא רק מצדנו, כי איך שייך שהשי"ת מקלקל לעצמו, ור"ל שמעשי האדם המה נוגעים בכבודו יתברך, אבל התיקון אין בידינו כלל רק בידו ית' כדאיתא בגמ' אלמלא עוזרו וכו'. והיוצא מזה שאין במה להתגאות, לפי שכל מעשים טובים שאנו עושים אינם מצד עצמנו, רק מצדו ית' ובעזרו, ובלתי עזרתו ית' א"א לעשות שום דבר טוב. גם מחמת כלל הג"ל יכול לפטור ממרה שחורה כשנופל באיזה מדה רעה ח"ו או נכשל בעבירה ח"ו לא ידאג ביותר רק יהיה לו בטחון שהשי"ת יעזור אותו ויתקן הכל, כי זה כלל גדול שאין בידינו אלא הבחירה והשאר עד גמר הדברים הכל בידו ית', ומיד שיבחר האדם בטוב הקב"ה עוזר לו בלי שיעור. וכמה פעמים אמר שאפילו הבחירה עצמה צריך האדם לטובתו ית' שיעזור לו ויחזקהו. ופעם הזכרתי לפניו מה שכתוב בחו"ה שער הבטחון בפ"י חלק הד' בסופו לייחד לבבו לחזק בחירתו וכו' ע"ש, וצוה לי להראות לו בפנים הספר הג"ל והנאהו מאד.

תשז.

ב' הרב שרצונו טבני חוץ לארץ ההולכים לא"י יחזיקו ב' יו"ט בא"י, ופ"א

כידוע, אהי' הוי' אהי', וסח בגימ' חיים, בחי' המקיפין, הרי זה משובח בחסדים בחי' המקיפין.

תשטז.

מעשה בר' אליעזר וכו' בבני ברק וכו' שהיתה נשמתן מעולם האצילות והוא למעלה מהזמן ואין לו שיעור ולכן היו מספרים ביצי"מ כל הלילה.

תש"ו.

ברוך המקום ברוך הוא, כי בכל השנה צריך האדם לדבק בהשי"ת און אריין גיין בהש"י ובפסח באין כל המוחין דגדלות וקטנות, אז השי"ת מקיף את האדם, ואז נקרא מקום שהוא מקומו של עולם וזה ליל שמורים. ובכל השנה צריך האדם להמשיך עליו שמירה עליונה, אבל עכשיו הוא ממילא.

תש"ח.

ברוך המקום וכו' ד' בגים, כי כל אחד לפי מה שהוא כך מוצא א"ע בתורה, רשע מה הוא אומר וכו' הקהה את שיניו וכו' כי חכם [הוא] מל"ב נתיבות החכמה, ומה שנפל מל"ב החכמה הוא ש"ך דינים והוא בחי' רשע וכו' יש ל"ב שיניים וזהו הקהה את שיניו.

תשיט.

והיא שעמדה לאבותינו וכו' והקב"ה וכו' הכל הוא מכח גאולת מצרים. ופ"א שמעתי שע"כ חייב אדם לראות את עצמו כאילו וכו'.

תשכ.

ותרבי ותגדלי, זהו קטנות ראשון, כי ותרבי לשון רביא.

ויספור בלא ברכה. ואיני יודע אם עשה כן, והיה ג"כ מחשבו לטובה גדולה שזכה לשפלות כו.

דרושים בהגדה

תשיב.

מה נשתנה הלילה הזה וכו' חמץ ומצה, והקשה מה הקושיא, עכשיו הוא רחמים. ואמר שקושיא ב' הוא מחמת כולו מרור והוא קטנות, וזה הקושיא, אם הוא רחמים האך שייך קטנות. והתוצן השיב שבאמת הוא רחמים ומה שאנו אוכלין מרור הוא רק לזכר מה שהיה אז.

תשיג.

מרור גימ' מות, לכן מצוה להביא חסא, דחס רחמנא עלן ופרקינן, דח"ס אותיות ס"ח.

תשיד.

בין יושבין בין מסובין, כי כשהיו במצרים היה הדיבור בגלות, וזה שנאמר בפרך בפה רך, והביא הקב"ה אור גדול לעולם ונגאלו, ויצא הדיבור מהגלות וזה פה סח, והדיבור הוא בחי' מקיפין וזה מסובין לשון סביב והוא מקיפין.

תשטז.

ואפילו כלנו חכמים וכו' יודעים וכו' מצוה וכו'. כי מצוה לספר בפה ועי"ז נולדים נשמות חדשות והוא זיווגים בפה ולכן פה סח, וס"ח בגימ' חיים, וזה כי חיים הם למוציאיהם בפה, כי גם כשמדברים בפה מתחדשין דברים חדשים, וחיים הם מקיפין

בין פסח לעצרת

תשכה.

עתידי הקב"ה להנחיל לכל צדיק ש"י עולמות שנאמר להנחיל אוהבי יש וכו' (סנהדרין דף ק"י), וזה כל ישראל יש להן וכו' דהיינו ש"י עולמות שנאמר ועמך כלם צדיקים. אמר כמדומה לי שהוא קרוב לאמת, עומ"ר בלא וא"ו גימ' ש"י, ואיתא בכתבים שיכוון כל אחד בספירת העומר לתקן שורש נשמתו, כי י"ש הוא חכמה, שנא' והחכמה מאין תמצא [יש מאין] ולכל אחד יש שרשו, ולכך אומרים המשנה כל ישראל יש להם וכו' בימי הספירה, כי אין שייך לכאן אלא שאומרים אותו לתקן כל אחד נשמתו, ואבות ג"כ כוונת כל הספירה. ומה שנדונין בין פסח לעצרת הוא יותר מר"ה. אלא שבכאן מצד החסדים ובר"ה מצד הגבורות, ואמר בזה"ל: איין מורא נעמט זיך אהן, ור"ע היה ג"כ שורש נשמתו מחכמה דא"י בגמ' שתוק כך עלה במחשבה, ומחשבה היא חכמה, ונשמתו היתה גדולה מנשמת משה רבנו, כי משה אמר שלח נא ביד תשלח, ואמר זה על ר"ע והיה רוצה ליתן בידו התורה, אלא שהוא מעולם המחשבה ולא יכול לבוא אל הדיבור, ולכך היה דורש כתרי אותיות ותגין וקוצין שהוא ג"כ בחכמה, והתלמידים על שלא נהגו כבוד זל"ג, כבוד"ד בגימ' ל"ב נתיבות החכמה, היו פוגמים במקום גבוה, לכן מתו מפסח ועד עצרת עד שניתנה התורה.

תשכא.

אילו האכילנו את המן ולא נתן לנו את השבת, קשה הא שבת ניתנה במרה קודם המן ואיפכא הוה ליה למימר. ותירץ דאין הכוונה על מצות, דלמה ליה לפרוט זה דוקא, דכבר אמר נתן לנו התורה, אלא כוונתו על המן של שבת שהיה משונה בטעמו.

שבת אחר הפסח

תשכב.

כשחל אחרון של פסח בחול לא אמר הרב בשבת שלאחריו אב הרחמים, אף שמבואר בש"ע כשמברכין חודש אייר אומרים אב הרחמים, מ"מ אמר הרב די שהזכירו נשמות פ"א בשבוע זו, דהיינו באחרון של פסח, משא"כ כשחל אחרון של פסח בשבת.

תשכג.

ב' הרב בשבת אחר הפסח עושין כעין מצות וכו', רמז למצות הנאכלות לפסח שני, ומגבין במפתח, רמז דתרעין פתיחין עד פסח שני, ואמר הוא נ"י מה שקורין העולם געלע מצות הוא טעות אלא ר"ל (גאטה) [גוטע] מצות.

פסח שני

תשכד.

שאלתי לחתנו מוהר"ל בענין פסח שני, ואמר לי שנהג שלא לומר תחנון בי"ד וט"ו, והטעם כי בט"ו התחיל המן לירד.